

256. Verjaring van pensioenvorderingen; een update

MR. J. LOS

TAP 2018/212 stond uitgebreid stil bij de verjaring van pensioenvorderingen, die met regelmaat terug komt in rechterlijke uitspraken en ook in de juridische pensioenadviespraktijk. Dat is sindsdien niet veranderd en inmiddels is er een aantal rechterlijke uitspraken verschenen dat wat meer houvast lijkt te bieden als het gaat om het tijdstip waarop een verjaringstermijn in pensioenzaken aanvangt in combinatie met het soort vordering dat wordt ingesteld. Deze bijdrage gaat in op de belangrijkste jurisprudentie die sinds het verschijnen van TAP 2018/212 is gepubliceerd en de houvast die daaraan ontleend zou kunnen worden.

1. Even opfrissen¹

Hieronder worden ter opfrissing in het kort de verjaringsaspecten besproken vanuit de diverse rechtsverhoudingen die ontstaan bij werkgever/werknempensioenen. Het zijn, om te beginnen, de werkgever en de werknemer die de pensioenovereenkomst sluiten. Die komt tot stand als gevolg van aanbod en aanvaarding.² Na aanvaarding door de werknemer ontstaat voor de werkgever op grond van art. 23 Pensioenwet (hierna: 'PW') de wettelijke verplichting de pensioenovereenkomst onder te brengen bij een pensioenuitvoerder in de zin van de PW, door middel van het sluiten en in stand houden van een schriftelijke uitvoeringsovereenkomst met die pensioenuitvoerder. Op grond van art. 35 PW is de pensioenuitvoerder – kort gezegd – wettelijk verplicht een pensioenreglement op te stellen in overeenstemming met de pensioenovereenkomst en de uitvoeringsovereenkomst. Aldus ontstaat een driehoeksverhouding tussen werkgever, werknemer en pensioenuitvoerder. Overigens blijft de pensioenovereenkomst bestaan, ook indien de werknemer uit dienst treedt of met pensioen gaat (het ouderdomspensioen gaat dan in).³

De pensioenovereenkomst wordt dan voortgezet ook al krijgt de werknemer de status van gewezen werknemer of gepensioneerde. Op iedere zijde van de eerder genoemde driehoeksverhouding kunnen verjaringsperikelen spelen. Hierna worden deze opnieuw langsgelopen, uiteraard op basis van nieuwe ontwikkelingen. Eerst wordt ingegaan op de verhouding tussen de pensioenuitvoerder en de pensioengerechtigde (paragraaf 2 in TAP 2018/212), daarna op de verhouding tussen de werkgever en de werknemer (paragraaf 4 in TAP 2018/212) om daarna te eindigen met de verhouding tussen de werkgever en de pensioenuitvoerder (paragraaf 7 in TAP 2018/212). Ook wordt aandacht besteed aan de stand van zaken als het gaat om de verjaring van de vordering tot vergoeding van pensioenschade.

Op iedere zijde van de pensioendriehoek spelen verjaringsperikelen

2. Verhouding pensioenuitvoerder/pensioengerechtigde

In de kern is het behandelde in paragraaf 2 in TAP 2018/212 niet gewijzigd. Met betrekking tot niet-uitbetaalde pensioenuitkeringen moet een pensioenuitvoerder rekening houden met het feit dat deze op grond van art. 59 PW wegens het niet kunnen verjaren altijd opgevorderd kunnen worden, zolang de met die pensioenuitkeringen corresponderende pensioenpremies zijn betaald en de rechthebbende in leven is.⁴ Van pensioenuitkeringen moet

¹ Voor een uiteenzetting van de algemene verjaringsregels wordt gemakshalve verwezen naar TAP 2018/212 waar in paragraaf 1 'Algemene verjaringsregels/stuiving' nader wordt ingegaan op de algemene verjaringstermijn van twintig jaar (art. 3:306 BW) en de in de wet opgenomen afwijkende verjaringstermijnen in art. 3:307, 3:308 en 3:310 BW. Ook wordt daar de ratio van de wettelijke verjaringstermijnen toegelicht en de (wijze van) stuiving ervan.

² Zie art. 7-22 Pensioenwet met daarin specifieke voorschriften met betrekking tot de totstandkoming, de inhoud en de wijziging van de pensioenovereenkomst (en de daaruit voortvloeiende pensioenregeling).

³ Zie HR 6 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:CA0566 (ECN/OMEN), r.o. 3.19, waarin de Hoge Raad oordeelde dat de tussen werkgever en werknemer gesloten pensioenovereenkomst pas eindigt op het moment dat geen pensioenbetalingen meer verschuldigd zijn.

⁴ Art. 59 PW luidt als volgt: Een rechtsovereenkomst tegen een pensioenuitvoerder tot het doen van een uitkering verjaart niet bij leven van de pensioengerechtigde.

onderscheiden worden de (jaarlijkse) opbouw van de pensioenaanspraken.

Voor verjaring zijn niet de onbetaald gelaten periodieke pensioenpremies relevant, maar de schadeveroorzakende gebeurtenis

Op vorderingen die gericht zijn op (pensioen)schadevergoeding of op (pensioen)nakoming zijn de wettelijke verjaringstermijnen ex art. 3:307 e.v. BW van toepassing. Art. 59 PW speelt hier naar mijn mening geen rol.⁵ Vorderingen van een pensioengerechtigde of (ex-)werknemer jegens een wettelijk verplicht bedrijfstakpensioenfonds⁶ ter zake van pensioenopbouw verjaren niet, mits wordt voldaan aan de bepalingen in het toepasselijke pensioenreglement voor wat betreft de ingang van het pensioen.

3. Verhouding werknemer/werkgever

De jurisprudentie op het vlak van verjaring van een rechtsvordering van een (ex-)werknemer of gepensioneerd jegens de werkgever tot afdracht van pensioenpremies aan de pensioenuitvoerder (paragraaf 4 in TAP 2018/212) levert een verdeeld beeld op.⁷ Recent heeft het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden in enkele arresten het aanvangstijdstip van de verjaringstermijn van een vordering tot nakoming en tot schadevergoeding verduidelijkt. In het arrest van 27 juli 2021 oordeelde het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden over een vordering tot nakoming en schadevergoeding van een werknemer jegens de werkgever.⁸ De werkgever had de werknemer in januari 2012 afgemeld bij het pensioenfonds. De werknemer kwam hier pas op terug op 3 november 2017 en dat maakte dat de vordering tot nakoming is verjaard (art. 3:307 BW). De vordering bevatte geen tijdstip voor nakoming, zodat aanmelding bij het pensioenfonds en de daarmee verband houdende premieafdracht terstond opeisbaar was (art. 6:38 BW). Voor de werknemer was het daarom in januari 2012 duidelijk dat werd afgeweken van de afspraak dat hij zou deelnemen in het pensioenfonds en dat de werkgever in die zin de afspraak daarover niet meer nakwam.⁹ Ook de vordering tot schade-

vergoeding (art. 3:310 BW) is verjaard. De werknemer had gesteld dat hij periodiek schade heeft geleden bestaande uit de gemiste maandelijkse pensioenpremie en dat er daarom steeds een bijbehorende maandelijkse verjaringstermijn was gaan lopen. Het hof ging daar niet in mee en oordeelde dat daarmee wordt miskend dat de gestelde periodieke schade voortvloeit uit één (schadeveroorzakende) gebeurtenis (de afmelding bij het pensioenfonds).¹⁰ Dáár had betrokkene tegen op moeten komen en door dat niet tijdig te doen is (ook) de vordering tot schadevergoeding verjaard (r.o. 5.13).¹¹ Het hanteren van de schadeveroorzakende gebeurtenis als startpunt van de verjaringstermijn betekent in pensioenkwesies doorgaans het aanknopen bij een objectief bepaalbare gebeurtenis (in dit geval in vorm van de afmelding bij het pensioenfonds) die zich niet of minder leent voor discussie over het antwoord op de vraag per welke datum een verjaringstermijn is gaan lopen.

De vordering tot nakoming verjaart volgens het hof na vijf jaar na de schadeveroorzakende gebeurtenis

De rol en betekenis van de schadeveroorzakende gebeurtenis kwam ook terug in het arrest van Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 31 augustus 2021.¹² In die zaak ging het om een vordering tot nakoming van een in 1981 gesloten pensioenovereenkomst (toen nog 'pensioentoezegging' genoemd) respectievelijk een vordering tot schadevergoeding. De pensioenovereenkomst was in 1986 gewijzigd waarmee duidelijk werd dat de oorspronkelijke pensioenovereenkomst niet meer zou worden nagekomen. Vanaf dat moment had de werknemer nakoming kunnen vorderen, maar door daarmee te wachten tot 2015 is die vordering verjaard (art. 3:307 BW). Ook de vordering tot schadevergoeding is verjaard (art. 3:310 BW). Onder verwijzing naar het arrest van de Hoge Raad van 27 november 2020¹³ oordeelde het hof dat de termijn van twintig jaar '*begint te lopen door het intreden van de schadeveroorzakende gebeurtenis, zelfs als de benadeelde van het bestaan van zijn vordering niet op de hoogte is, als het vooralsnog onzeker is of er schade zal zijn, of als de schade zich pas later heeft gemanifesteerd, zoals in deze zaak aan de orde is. De rechtszekerheid eist in het bijzonder met betrekking tot de twintigjarige verjaring een naar objectieve maatstaven*

5 Anders: Rb. Utrecht 6 april 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:3748, PJ 2011/64. Zie noot 11 bij TAP 2018/212.

6 Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 (Stb. 2000, 628).

7 O.a. Hof Arnhem-Leeuwarden 10 februari 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:848; rechtsvordering niet verjaard. Rb. Midden-Nederland 3 juni 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:5365; rechtsvordering wel verjaard.

8 Hof Arnhem-Leeuwarden 27 juli 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:7210, PJ 2021/118.

9 Zie ook Hof Den Haag 6 april 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:580, r.o. 4.2.2. Het beroep van de werkgever op verjaring van de rechtsvordering tot nakoming (art. 3:307 BW) slaagt omdat betrokkene vanaf een bepaald tijdstip wist dat voor hem geen zuivere eindlooppensioenregeling was verzekerd en toen reeds een rechtsvordering had kunnen instellen hetgeen hij niet had gedaan.

10 In vergelijkbare zin met betrekking tot maandelijks gemiste pensioentermijnen: Hof Arnhem-Leeuwarden 23 maart 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:2849 (r.o. 2.12).

11 Anders Hof Den Haag 6 april 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:580 (r.o. 4.3.2) waarin het hof oordeelde dat de verjaringstermijn van een vordering tot schadevergoeding is gaan lopen toen voor betrokkene duidelijk werd dat het verzekerde kapitaal op het moment van pensionering niet toereikend was voor de aankoop van een eindlooppensioen conform het pensioenreglement zoals dat gold ten tijde van zijn indiensttreding bij de werkgever.

12 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 augustus 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:8343.

13 HR 27 november 2020, ECLI:NL:HR:2020:1887, NJ 2020/437.

vaststaand aanvangstijdstip’, aldus het hof.¹⁴ Rechtbank Den Haag oordeelde op 30 juni 2021 over een vordering tot vergoeding van de schade die een deelnemer stelde te hebben geleden als gevolg van wijziging van het pensioenreglement.¹⁵ De rechtbank oordeelde dat deze vordering (jegens Stichting Pensioenfonds Notariaat en de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie) is verjaard (art. 3:310 BW), omdat deze is ingesteld na 26 februari 2013. Dat is vijf jaar na 26 februari 2008, de dag na publicatie van het gewijzigde pensioenreglement in de *Staatscourant*. De gevorderde verklaring voor recht dat met de wijziging van het pensioenreglement jegens de deelnemer onrechtmatig was gehandeld trof hetzelfde lot, wegens het niet hebben van een zelfstandig belang bij die vordering.

4. Verhouding werkgever/pensioenuitvoerder

Zoals omschreven in paragraaf 7 in TAP 2018/212 is het doorgaans de pensioenuitvoerder die pensioenpremies vordert van de werkgever. De verjaringsjurisprudentie (art. 3:308 BW) laat vooral voorbeelden zien van het wel of niet verjaard zijn van rechtsvorderingen van wettelijk verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsden jegens werkgevers die niet of te laat bij het desbetreffende bedrijfstakpensioenfonds worden aangesloten. Op dit vlak heeft de verjaringsjurisprudentie zich verder ontwikkeld. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden oordeelde op 15 oktober 2019 – kort gezegd – dat de aanvangstermijn van een vordering tot betaling van pensioenpremies begint te lopen vanaf het tijdstip waarop het bedrijfstakpensioenfonds bekend is of naar objectieve maatstaven gemeten redelijkerwijs bekend kon zijn met het feit dat de werkgever onder de verplichtstelling van dat bedrijfstakpensioenfonds valt en daarmee verplicht is tot betaling van pensioenpremies.¹⁶ Pas op dat moment kan worden vastgesteld dat pensioenpremies verschuldigd zijn, waarmee het hof in feite een ‘bekendheidscriterium’ leest in art. 3:308 BW. Het hof acht het niet meer van belang wat daarover in het uitvoeringsreglement van het bedrijfstakpensioenfonds is bepaald. Daarmee komt het hof – bewust – terug op een eerder arrest van 9 mei 2017¹⁷, waarmee het hof de uitspraak van Rechtbank Midden-Nederland van 5 oktober 2015¹⁸ juist had bevestigd. Overigens week Rechtbank Rotterdam op 25 maart 2021 af van de lijn in het arrest van Hof Arnhem-Leeuwarden van 15 oktober 2019 en daarmee van het ‘bekendheidscriterium’, door te oordelen dat ook al was het bedrijfstakpen-

sioenfonds in deze kwestie niet bekend met de vordering omtrent pensioenpremies jegens de aansluitplichtige werkgever, de aanvangstermijn van de verjaring toch was gaan lopen.¹⁹ Het uitvoeringsreglement van het bedrijfstakpensioenfonds in kwestie bepaalde dat de premie na elke loonperiode betaald moet zijn en dat bepaalt dan ook de opeisbaarheid. Toch slaagde het beroep van de werkgever op verjaring ex art. 3:308 BW uiteindelijk niet omdat dit beroep naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar werd geacht (art. 6:248 lid 2 BW) omdat de werkgever kon worden toegerekend dat het bedrijfstakpensioenfonds niet bekend was met de vordering.

Het ‘bekendheidscriterium’ werd ook toegepast door de Rechtbank Midden-Nederland die op 30 juni 2021 oordeelde over een premievordering van een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds tegenover een werkgever.²⁰ Bij brief van 23 juli 1996 stelt het bedrijfstakpensioenfonds dat de werkgever aansluitplichtig is per 1 april 1996 met aankondiging van premienota’s. Die blijven evenwel uit. Als jaren later alsnog premienota’s worden verzonden, beroept de werkgever zich op verjaring, deels met succes (r.o. 5.2). De verplichting tot premieafdracht van een werkgever die tot aansluiting bij een bedrijfstakpensioenfonds verplicht is, ontstaat van rechtswege op het moment dat aan de voorwaarden voor verplichte deelneming wordt voldaan. De toepasselijke verjaringstermijn na vijf jaar ex art. 3:308 BW start na aanvang van de dag, volgende op die waarop de vordering opeisbaar is geworden. Dit artikel gaat ervan uit dat de schuldeiser bekend is met de wederpartij jegens wie hij een vordering heeft. Het bedrijfstakpensioenfonds in deze zaak was al vanaf 1996 bekend met de verplichte deelneming, zodat de voor het eerst bij brief d.d. 23 april 2018 gevorderde pensioenpremies, voor het deel dat betrekking had op de periode vanaf 1 april 1996 tot 23 april 2013 (5 jaar teruggerekend vanaf 23 april 2018), zijn verjaard. De kantonrechter zag geen omstandigheden op grond waarvan het beroep op verjaring naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was.

Pas op het moment dat kan worden vastgesteld dat pensioenpremies verschuldigd zijn, gaat de verjaringstermijn lopen

Vermeldenswaard is nog de uitspraak van de Rechtbank Midden-Nederland op 21 april 2021.²¹ Daarin wees de kantonrechter onder verwijzing naar het arrest van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 15 oktober 2019, het beroep van de werkgever op verjaring van de vordering ter zake van pensioenpremies af via art. 3:306 BW.

14 Aldus ook r.o. 3.1.2 van het in de vorige noot genoemde arrest van de Hoge Raad.

15 Rb. Den Haag 30 juni 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:7064, PJ 2021/113.

16 Hof Arnhem-Leeuwarden 15 oktober 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:8464, PJ 2020/8 (r.o. 5.11), met redactionele aantekening B. Dege-link. In vergelijkbare zin: Hof Arnhem-Leeuwarden 22 juni 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:6158, PJ 2021/94 (r.o. 4.30).

17 Hof Arnhem-Leeuwarden 9 mei 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:3886, PJ 2017/130.

18 De verjaringstermijn vangt aan per het tijdstip waarop de pensioenpremie volgens het uitvoeringsreglement voor het eerst opeisbaar is en had moeten zijn betaald ook al zijn dat pensioenpremies met betrekking tot een periode van meer dan vijf jaar geleden.

19 Rb. Rotterdam 25 maart 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:3805, PJ 2021/84 (r.o. 4.9).

20 Rb. Midden-Nederland 30 juni 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:2910, PJ 2021/114.

21 Rb. Midden-Nederland 21 april 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1723.

Omdat volgens vaste jurisprudentie premievorderingen worden gekwalificeerd als periodieke vorderingen in de zin van art. 3:308 BW, wordt deze uitspraak in de vakliteratuur beschouwd als een vreemde eend in de bijt.²²

5. Afrondend

Het lijkt erop dat als het gaat om de verjaring van pensioenpremielvorderingen, er in de rechtspraak weer een stapje is gezet naar een wat bestendiger lijn. Die bestaat daaruit dat met name het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden de verjaringstermijn van art. 3:308 BW voor wat betreft premievorderingen van verplichte bedrijfstakpensioenfondsen, hanteert met inachtneming van de bekendheid van de premievordering bij het bedrijfstakpensioenfonds. Met andere woorden, een vordering tot voldoening van pensioenpremies aan een verplicht bedrijfstakpensioenfonds verjaart na vijf jaar te rekenen vanaf het moment dat het bedrijfstakpensioenfonds met die vordering bekend is geworden of daar naar objectieve maatstaven gemeten redelijkerwijs bekend mee kon zijn. Vanuit het oogpunt van bescherming van het bedrijfstakpensioenfonds valt deze lijn te begrijpen indien de werkgever verwijtbaar heeft gehandeld door zich niet bij dat bedrijfstakpensioenfonds aan te melden terwijl dat wel had moeten. In de praktijk komt het echter ook voor dat het een werkgever niet duidelijk is of deze onder de verplichte werkingssfeer van een bedrijfs-

takpensioenfonds valt of niet²³ en dan is het ook niet duidelijk of de werkgever zich moet aanmelden of niet.²⁴ Voor die situaties kan men zich afvragen wie beschermd moet worden: de werkgever of het bedrijfstakpensioenfonds.

Een ander element dat een plaats lijkt te krijgen in de verjaringsjurisprudentie op pensioengebied is het element van de 'schadeveroorzakende' gebeurtenis, zowel met betrekking tot een vordering tot nakoming als met betrekking tot een vordering tot schadevergoeding. Het voordeel daarvan is dat duidelijker een datum kan worden vastgesteld waarop een verjaringstermijn gaat lopen. Ook daarmee is de rechtszekerheid gediend. Echter, ondanks deze 'verduidelijkingen' is de pensioenjurisprudentie nog immer verdeeld (start de verjaringstermijn na de schadeveroorzakende gebeurtenis²⁵ of per het tijdstip dat duidelijk is dat er te weinig pensioen is verzekerd²⁶) en kan nadere duiding in de vorm van een richtinggevend arrest van de Hoge Raad geen kwaad.

Dit artikel is afgesloten op 9 november 2021.

Over de auteur

Mr. J. (Jeroen) Los

Advocaat bij Blom Veugelers Zuiderman Advocaten in Nieuwegein.

22 M.W. Minnaard, Verjaringstermijnen premievorderingen verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen, Pensioenbrief 2021/52.

23 Zie Hof 's-Hertogenbosch 7 november 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4788, PJ 2018/5 (Lotra) waarmee het hof oordeelde dat het bedrijfstakpensioenfonds haar vordering tot premiebetaling – kort gezegd – niet kan gronden op een verplichtstelling die een zodanig hiaat bevat dat de werkgever niet heeft kunnen vaststellen of hij al dan niet onder de verplichtstelling valt en welke financiële verplichtingen daaruit voortvloeien (r.o. 3.3.13). Zie ook Rb. Rotterdam 26 juli 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:6053 en Hof Amsterdam 28 mei 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:1849 (Booking.com), r.o. 3.6.

24 Rb. Utrecht 21 april 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1723 oordeelt daarover in het licht van art. 3:306 BW als volgt: 'Omdat het aan de werkgever, die binnen de werkingssfeer van een verplichtstellingsbesluit valt of daarover in het ongewisse verkeert, is om zich tot het bedrijfstakpensioenfonds te wenden, komt het oplopen van de premieschuld in beginsel voor rekening en risico van die werkgever.'

25 Zie noot 8 en 12.

26 Zie noot 11.